

Nr 93.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående anslag för budgetåret 1948/49 till ersättning
för skador vållade av personer som avvikit från
vissa anstalter jämte i ämnet väckta motioner.*

(3:e avd.)

I propositionen nr 87 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 februari 1948, föreslagit riksdagen att till Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor.

I fem särskilda motioner (II: 84, 139, 221, 276 och 279) till 1947 års riksdag behandlades frågan om ersättning av allmänna medel till personer, som lidit skada genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagen eller över huvud taget genom brottslig gärning.

Riksdagen anförde (skrivelse nr 475) i anledning av motionerna bl. a., att riksdagen fann det i en av motionerna (II: 279) framlagda förslaget att ersättning skall kunna utgå av statsmedel för skada, som tillfogats genom brottslig gärning, vara värt beaktande. På anförda skäl fann sig riksdagen emellertid icke beredd att påkalla utredning i ämnet. Härefter anförde riksdagen.

I övriga motioner har ersättning av allmänna medel ifrågasatts endast beträffande skador vållade av sådana, som äro intagna på sinnessjukhus m. fl. anstalter, eller rymt eller försöksvis utskrivits därifrån. Efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall har ersättning för dylika skador hittills i viss omfattning tillerkänts skadelidande med anlitande av anslag till extra utgifter. Enligt riksdagens mening bör en utredning av dessa ersättningsfrågor omedelbart inledas. Förslag till åtminstone provisoriska åtgärder för att utan anlitande av den nödfallsutväg, som extra utgiftsanslagen erbjuda, möjliggöra ersättning av statsmedel i ömmande fall av skador av här avsett slag bör om möjligt föreläggas redan nästa års riksdag. Riksdagen är ej beredd att, såsom påyrkats i vissa motioner, redan nu besluta om särskild medelsanvisning för skadornas ersättande. Tills vidare torde alltså den utväg böra anlitas, som anslagen till extra utgifter erbjuda.

Under åberopande av vad sålunda anförts anhöll riksdagen om utredning av frågan om ersättning av allmänna medel för skador, vållade av personer, vilka äro eller varit intagna på sinnessjukhus m. fl. anstalter.

Med anledning av riksdagens nämnda skrivelse har inom justitiedepartementet företagits viss utredning, varefter hithörande frågor ytterligare över-

vägts inom Kungl. Maj:ts kansli. Utredningen och övervägandena ha begränsats till sådana skador, som avses i riksdagens hemställan, d. v. s. skador vållade av personer som äro eller ha varit intagna på vissa anstalter.

Efter att ha lämnat en redogörelse för några av de spörsmål, som beaktats vid nämnda utredning och överväganden anför *departementschefen* för egen del följande i ämnet.

Jag delar den principiella uppfattning, som torde ligga till grund för riksdagens ställningstagande till förenämnda motioner, nämligen att staten bör i större utsträckning än hittills faktiskt skett ersätta skador, som vållats av å vissa anstalter intagna personer, samt att härvid den nödfallsutväg, som anlittandet av anslag till extra utgifter innebär, icke bör komma till användning. Statsmakterna torde sålunda i detta sammanhang böra godkänna principen att staten lämnar ersättning för dylika skador, varjämte särskilda medel böra anvisas till bestridande av ersättningarna. Såsom torde framgå av vad jag i det föregående anfört, förutsätter emellertid en detaljerad reglering av ersättningsmöjligheterna ställningstagande till en rad delvis svårbedömda spörsmål, för vilkas lösande hittills tillämpad praxis lämnar endast ringa ledning. Tills vidare torde man därför i avbidan på ytterligare erfarenhet böra — såsom också riksdagen ifrågasatt — åtnöjas med en provisorisk reglering. Härvid bör någon rätt till ersättning icke fastslås i författning utan en prövning inom relativt vida gränser äga rum av omständigheterna i varje särskilt fall. Under dessa förhållanden torde prövningen böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Ersättningsmöjligheterna synas tills vidare böra i huvudsak begränsas till rymningsfallen. Med hänsyn till svårigheterna att nu överblicka konsekvenserna av en utsträckning av ersättningsmöjligheten till fall, då skada vållats av försöksutskrivnen person, bör i dessa och därmed likartade fall ersättning icke utgå i förevarande ordning. Det synes rimligt, att hänsyn i regel tages till den skadelidandes ekonomiska ställning. Någon sträng begränsning till ömmande fall synes dock icke f. n. böra komma ifråga. Där emot synas fall där livränta eller därmed jämförlig ersättning kan ifrågasättas böra underställas riksdagen.

Innan en mera definitiv reglering inom nu ifrågavarande område genomföres, torde en grundligare utredning böra äga rum. Denna utredning synes emellertid icke böra sättas igång förrän den nu föreslagna provisoriska anordningen tillämpats någon tid.

Kostnaderna i framtiden för ifrågavarande ersättningar kunna icke med någon säkerhet beräknas. Sannolikt är att antalet ersättningsansökningar kommer att avsevärt stiga sedan möjligheten att erhålla ersättning blivit mera allmänt bekant. Det synes lämpligt att tills vidare anvisas ett gemensamt anslag för samtliga ersättningar av ifrågavarande slag samt att anslaget uppföres under femte huvudtiteln. Anslaget torde för budgetåret 1948/49 böra anvisas med ett förslagsvis beräknat belopp av 5 000 kronor.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Niklasson m. fl.* (I: 265) och den andra inom andra kammaren av herr *Vigelsbo m. fl.* (II: 418), vari hemställts att riksdagen måtte beakta de i motionerna anförda synpunkterna,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergh* och *Löthner* (I: 266) och den andra inom andra kammaren

av herrar *Sveningsson* och *Hagård* (II: 426), vari hemställt, att riksdagen måtte såsom sin mening uttala, att staten bör lämna full ersättning för skador, vållade av personer, som avvikit från i propositionen angivna anstalter på sådant sätt, att direkt orsaks- och tidssammanhang med skadegörelsen kan anses föreligga.

I förstnämnda två motioner förordas, att alla ifrågavarande skador ersätts i förhållande till deras värde och oberoende av ägarens ekonomiska ställning, samt att även sådana skador ersätts, som vållas av försöksutskrivna.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna I: 265 och I: 266.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag grundas på framställning av förra årets riksdag och avser — såsom också riksdagen ifrågasatt — att åstadkomma en allenast provisorisk reglering av hithörande frågor. För en mera definitiv reglering fordras en grundligare utredning, som emellertid icke ansetts böra igångsättas förrän den provisoriska anordningen tillämpats någon tid.

Utskottet kan i stort sett ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet tillstyrker alltså, att riksdagen i detta sammanhang godkänner principen, att staten lämnar ersättning för skada, som vållats av å vissa anstalter intagna personer och att särskilda medel anvisas till bestridande av ersättningarna.

I motionerna I: 265 och II: 418 förordas, att ersättning från detta nya anslag ej skall, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, vara i huvudsak begränsad till rymningsfallen, utan utgå jämväl för skada som vållats av försöksutskrivna person. Utskottet anser visserligen att vissa skäl kunna tala för den av motionärerna anförda meningen, men med hänsyn till vanskligheten att här draga den lämpliga gränsen för möjligheten till ersättning anser dock utskottet i likhet med departementschefen, att dessa fall böra lämnas utanför den nu ifrågavarande, provisoriska regleringen. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t liksom hittills i varje särskilt fall skall överväga, i vilken mån ersättning bör beredas från anslag till extra utgifter.

I samtliga motioner har framhållits, att full ersättning bör beviljas oberoende av den skadelidandes ekonomi. Utskottet vill icke förneka, att motionärerna anfört vägande skäl för denna uppfattning och att den — såsom framhållits i propositionen — bäst ansluter sig till motiveringen för ersättningen. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att någon sträng begränsning till ömmande fall icke bör komma i fråga. Vid tillämpningen bör beaktas, att införande av en ersättningsrätt utan behovsprövning framstår såsom önskvärd, och att hänsynen till den skadelidandes ekonomiska ställning därför ej bör föranleda bortfall eller nedsättning av en ifrågasatt ersättning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) beträffande ersättningsvillkor, som avse skadegörarens person, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

motionerna I: 265 och II: 418 såvitt de beröra denna fråga besluta, att ersättning i nu ifrågavarande ordning ej skall utgå i fall, då skada vållats av försöksutskrivnen person, och ej heller i andra, därmed likartade fall,

b) beträffande ersättningsvillkor, som avse den skadelidandes ekonomiska ställning, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 265 och II: 418 samt I: 266 och II: 426 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört,

c) beträffande Kungl. Maj:ts förslag i övrigt, med bifall till förslaget, till *Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter* för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor.

Stockholm den 29 april 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 92.

Reservation

av herrar *Oscar Olsson, Lindström, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Johan Eric Ericson, Ohlon, Eriksson* i Stockholm, *Lindholm, Petterson* i Degerfors och *Persson* i Vinberg, vilka ansett, att sista stycket av utskottets yttrande, vilket börjar med orden »I samtliga» och slutar med orden »ifrågasatt ersättning», bort hava följande lydelse:

»I samtliga motioner har framhållits, att full ersättning bör beviljas oberoende av den skadelidandes ekonomi. Utskottet vill icke förneka, att motionärerna anfört vägande skäl för denna uppfattning och att den — såsom framhållits i propositionen — bäst ansluter sig till motiveringen för ersättningen. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att någon sträng begränsning till ömmande fall icke bör komma i fråga. Vid tillämpningen bör beaktas, att införande av en ersättningsrätt utan behovsprövning framstår såsom önskvärd, och att hänsynen till den skadelidandes ekonomiska ställning därför i regel ej bör föranleda bortfall eller nedsättning av en ifrågasatt ersättning, där omständigheterna äro sådana, att skadan kan förutses komma att omfattas av en sådan blivande rätt till ersättning.»
